

Marie Fredriksson & Ida Henriksson
Universitetsbiblioteket vid Linnéuniversitetet
marie.fredriksson@lnu.se & ida.henriksson@lnu.se
2013

UB:s fysiska studiemiljö – en attraktiv kunskapsmiljö?

Universitetsbiblioteket vid Linnéuniversitetet (LNUB) genomförde under år 2012 en lokalöversyn med avsikt att undersöka bibliotekets studiemiljöer, och vid behov ge förslag på förändringar.

Varje morgon strömmar studenter in i biblioteket för att hitta en studieplats för dagen. Behovet av studiemiljöer är stort och LNUB har således en viktig funktion att fylla. Detta fastställs även i bibliotekets uppdragsbeskrivning där ”tillhandahållande av bibliotekslokaler och fysiska lärmiljöer” utgör ett ansvarsområde.¹ En aspekt av lokalöversynsarbetet har därför varit att undersöka relationen mellan det fysiska biblioteksrummet och lärande. Hur bör våra studiemiljöer utformas för att på bästa sätt stötta och inspirera till lärande? Vad är ett optimalt arbetssätt för att främja utveckling av studiemiljöer på biblioteket?

Med utgångspunkt i nio framgångsfaktorer² vill vi, (1) medverka till en ökad förståelse för vad som kännetecknar en god studiemiljö på bibliotek, och (2) tydliggöra det pedagogiska uppdrag som LNUB har i fråga om att tillhandahålla och utveckla studiemiljöer. En slutsats är att gränsöverskridande samverkan, inom den egna biblioteksorganisationen, med andra aktörer vid lärosätet och med studenter, är av stor vikt.

Sammantaget har lokalöversynen handlat om att få en fördjupad bild av studenternas behov av och förväntningar på en studiemiljö. Översynen har dessutom lett fram till nya sätt att arbeta med studiemiljöfrågor vid LNUB. Ett led i detta utredningsarbete har också varit att bidra till det lärosätetsgemensamma strategiområdet om att skapa en attraktiv kunskapsmiljö vid Linnéuniversitetet.³

¹ Dnr HL/2009-287. UB:s uppdrag vid Linnéuniversitetet.

² Harrop & Turpin, *New Review Of Academic Librarianship*, 2013, s. 58-77.

³ Linnéuniversitetet – en resa in i framtiden. Strategi 2010–2015.

Bakgrund

LNUB finns på två orter, i Kalmar (i det stadsintegrerade utspridda universitetet) och i Växjö (på campusområdet). De båda biblioteken fungerar idag som kunskapscentrum och mötesplatser. Biblioteket i Kalmar byggdes efter en vision om ett Learning Resource Center och invigdes i början av år 2000. Biblioteket i Växjö genomgick under början av 00-talet en omfattande om- och tillbyggnad vilket resulterade i en utökad studiemiljö med en variation av studieplatser som invigdes år 2006. Utformningen av och satsningen på studiemiljöer påverkades starkt av den aktivitetsbaserade pedagogiska strömning som var tongivande under den aktuella tiden. Då LNUB:s nuvarande miljöer har varit i drift i ett decennium utan omfattande förändringar togs beslutet att genomföra en översyn av studiemiljön på biblioteket.⁴

Fyra undersökningsområden

Utifrån den grundläggande frågan - *LNUB:s fysiska studiemiljö – en attraktiv kunskapsmiljö?* - har fyra undersökningsområden definierats:

- Ur ett studentperspektiv, undersöka nuvarande användning av och ge en kort bakgrund till LNUB:s studiemiljö
- Ur ett LNUB-perspektiv, ge en prognos för framtida fysisk samling, och användning samt behov av undervisningsmiljöer
- Undersöka studentens behov av och förväntningar på LNUB:s studiemiljö
- Identifiera goda exempel på studiemiljöer på bibliotek

Genomförande

Undersökningsarbetet har inneburit ett mångsidigt tillvägagångssätt med studenterna i fokus. Linnéstudenterna (studentkår), och avdelningen för Lokal och service har i olika skeden involverats och engagerats som samarbets- och diskussionspartners. De metoder som har använts är intervjuer, webbenkäter, workshops och observationer. Även studiebesök, utredande arbete, inläsning av relevant litteratur och besök på en konferens om framtidens studiemiljöer⁵ har utgjort viktiga informations- och inspirationskällor.

Utifrån de fyra undersökningsområdena har ett antal delrapporter skrivits. Varje undersökning har gett insikt i LNUB:s funktion som studiemiljö. I lokalöversynsrapporten ingår resultat från samtliga delstudier. Utifrån de nio framgångsfaktorerna besvaras den grundläggande frågan om attraktiv kunskapsmiljö vid LNUB. Översikten på följande sida innehåller information om genomförda studier, tillvägagångssätt och delrapporter.

⁴ Ett UB till stöd för forskning och utbildning. Verksamhetsplan för 2012.

⁵ Framtidens universitets- och högskolemiljöer. 15-17:e oktober, 2012. Stockholm.

Översikt av lokalöversynsarbetet	Tillvägagångssätt	Delrapporter
Undersökningsområde 1		
Ur ett studentperspektiv, undersöka nuvarande användning av och ge en kort bakgrund till LNUB:s studiemiljö	Skriftligt utredande arbete om respektive ors framväxt av studiemiljöer	<i>LNUB:s fysiska studiemiljö – Historik, Kalmar</i> <i>LNUB:s fysiska studiemiljö – Historik, Växjö</i>
	I Kalmar. Genomlysning av befintliga webbenkäter från 2011 och 2012. Genomförande av strukturerade observationer av studiemiljöer i biblioteket	<i>LNUB:s fysiska studiemiljö – Observationer, Kalmar</i> <i>Nya studieplatser på Universitetsbiblioteket i Kalmar</i> <i>En sammanställning av enkätsvar erhållna februari</i>
	I Växjö. Webbenkätenkät, och genomförande av strukturerade observationer av studiemiljöer i biblioteket	<i>LNUB:s fysiska studiemiljö – Observationer, Växjö</i> <i>LNUB:s fysiska studiemiljö – Webbenkät, Växjö</i>
Undersökningsområde 2		
Ur ett LNUB-perspektiv, ge en prognos för framtida fysisk samling och användning samt behov av undervisningsmiljöer	Skriftligt utredande arbete om den fysiska samlingen	<i>LNUB:s fysiska studiemiljö – Utvecklingen av UB:s fysiska samlingar under 2013-2017</i>
	Skriftligt utredande arbete med utgångspunkt i strategidokumentet <i>Pedagogisk Plattform</i> ⁶ samt webbenkät och diskussioner med undervisande personal	<i>LNUB:s fysiska studiemiljö – Undervisningsmiljöer</i>
Undersökningsområde 3		
Undersöka studentens behov av och förväntningar på LNUB:s studiemiljö	I Kalmar. Djupintervju med studenter	<i>LNUB:s fysiska studiemiljö – Studenternas behov av och förväntningar på UB:s studiemiljö</i>
	I Växjö. Fokusgrupp med studenter	<i>LNUB:s fysiska studiemiljö – Fokusgrupper, Växjö</i>
	Webbenkät riktade till studenter	<i>LNUB:s fysiska studiemiljö – Webbenkät UB</i>
	Workshop med bibliotekspersonal, och arbetsmiljöronder med Linnéstudenterna i det publika biblioteket	<i>Arbetsmiljöronder med Linnéstudenter samt Workshop med bibliotekspersonal</i>
Undersökningsområde 4		
Identifiera goda exempel på studiemiljöer på bibliotek	Litteratursökning och besökt konferens	<i>LNUB:s fysiska studiemiljö - Exempel på studiemiljöer i akademiska sammanhang</i>

Lokalöversynsrapport	Sammanställning av samtliga delrapporter från respektive undersökningsområde utifrån nio framgångsfaktorer för en lärmiljö	Huvudrapport: <i>UB:s fysiska studiemiljö - en attraktiv kunskapsmiljö?</i>
-----------------------------	--	--

⁶ Ett internt dokument som beskriver UB:s pedagogiska erbjudande om informationssökning och informationshantering.

Om resultat och analys

Det insamlade materialet bidrar till en lägesrapport om hur studiemiljön de facto upplevs och används samt till viktig kunskap om behov och förväntningar. Som utgångspunkt för analysarbetet har nio framgångsfaktorer för en lärmiljö använts. De nio framgångsfaktorerna är framtagna av Deborah Harrop och Bea Turpin och har sitt ursprung i genomförda användarstudier om studenters beteenden, attityder och inställningar till lärmiljöer i akademiska sammanhang vid Sheffield Hallam University, Storbritannien.⁷ Innebörden av begreppet lärmiljö avser i sammanhanget ”non-discipline specific spaces frequented by both staff and students for self-directed learning activities and can be within and outside library spaces”.⁸

Nio framgångsfaktorer för en lärmiljö

Framgångsfaktorerna finner förankring i *lärandeteorier*, *placemaking* (erfarenheter av att använda en specifik studieplats) och *arkitektur*.⁹ I både utvecklings- och utvärderingssammanhang av lärmiljöer bör samtliga framgångsfaktorer tas hänsyn till.¹⁰ Ambitionen är att lärosätet ska tillhandahålla en variation av miljöer där studenten ska kunna välja den bäst lämpade studieplatsen.¹¹ I sammanhanget citeras Oblingers ståndpunkt ”space can either enable or inhibit different styles of learning”.¹²

De nio framgångsfaktorerna är:

- **Destination** - var väljer studenten att studera?
- **Identity** - hur upplevs och tolkas en studieplats användningsområden?
- **Conversations** - finns det utrymmen för samtal, grupparbete och diskussion?
- **Community** - tillfredsställs behovet av att ingå i ett sammanhang?
- **Retreat** - finns det tillgång till avskärmade miljöer?
- **Timely** - finns det närhet och tillgång till viktiga resurser?
- **Humans Factors** - sätts människan i centrum i miljön?
- **Resources** - är de tekniska resurserna tillräckliga?
- **Refreshments** - finns det förtäringmöjligheter vid studieplatserna?

I följande text presenteras delar av resultatet från lokalöversynen i förhållande till respektive framgångsfaktor.

Destination - Var väljer studenten att studera?

Lärmiljöer på campusområden tenderar att vara populära studieplatser.¹³ I delrapporterna påtalas på olika sätt vikten av LNUB som studiemiljö. I observationsstudierna synliggjordes bland annat att biblioteket användes på varierade sätt, och i den ortsövergripande webbenkäten svarade majoriteten av respondenterna att de valde LNUB som studiemiljö. Utöver LNUB användes också andra studieplatser på universitetet, bland annat i institutionernas lokaler. De faktorer som framhölls vid valet av studieplats visade sig vara uppgiftens art och studentens personliga behov gällande exempelvis avskildhet och ljudvolym. En del studenter beskrev att de använde LNUB för alla typer av studier medan andra enbart använde biblioteket för de mer

⁷ Harrop & Turpin, *New Review Of Academic Librarianship*, 2013, s. 58-77.

⁸ Ibid. s. 59.

⁹ Ibid. s. 60.

¹⁰ Ibid. s. 73.

¹¹ Ibid. s. 58.

¹² Oblinger, *Educause Quarterly*, 2005, 14-18. Citerad i Harrop & Turpin, *New Review Of Academic Librarianship*, 2013, s.59

¹³ Harrop & Turpin, *New Review Of Academic Librarianship*, 2013, s. 65.

grupprelaterade studierna. Även öppettiderna framkom som en faktor vilken begränsade användningen av biblioteket på kvällar och helger.

Identity – *Hur upplevs och tolkas en studieplats användningsområden?*

En studieplats identitet handlar om känslan den skapar hos användaren och hur väl den går att avkoda. En del studiemiljöer möjliggör en mer mångsidig användning *multiple identities* och kan därmed passa en mängd olika inlärningsstilar och studiebehov på en och samma gång.¹⁴

Observationsstudierna visade att vissa studieplatser användes på andra eller helt nya sätt än vad som var planerat. Individuella studier bedrevs i grupprum, i tysta utrymmen förekom samtal och grupparbeten, trappträcken och mindre bord blev fotpallar, mikrofilmsrummet blev ytterligare ett grupprum, eluttag för belysning och kaffemaskiner användes för bärbara datorer och vid de enskilda stationära datorarbetsplatserna satt mindre grupper hopträngda (2-3 personer) och arbetade tillsammans. I de genomförda intervjustudierna framkom också att LNUB tillhandahåller miljöer som uppfattas som otydliga. Överlag tenderar stora och öppna ytor med flexibla möbler att öka sam användningen (*multiple identities*), men flexibiliteten kan innebära en osäkerhet över vilka regler som gäller. Observationerna visade också att det fanns studieplatser som hade en mycket låg användningsfrekvens.

Conversations - *Finns det utrymmen för samtal, grupparbete och diskussion?*

Behovet av olika typer av grupputrymmen framkom tydligt i delstudierna. För en del studenter var det enbart tillgången till grupparbetsplatser som gjorde att de använde LNUB som studiemiljö. I fokusgrupperna och djupintervjuerna poängterade flertalet respondenter vikten av samtal med andra studenter, som inte nödvändigtvis läste samma kurs, för att kunna lära på djupet. I studierna framkom att alltifrån studieplatser för två personer till miljöer för större grupper efterfrågades. Grupprummen på LNUB värderades högt av respondenterna. Observationsstudien (Växjö) visade dessutom att grupprummen användes både för individuella och grupprelaterade studier. Utöver grupprum nämndes, på båda orter, även behovet av fler väl avskärmade grupp miljöer ute i biblioteket till exempel utformade för endast två personer.

Community - *Tillfredsställs behovet av att ingå i ett sammanhang?*

I de olika användarstudierna framkom att studenterna värderade LNUB:s funktion som mötesplats högt. I intervjustudierna beskrev några av respondenterna det som motiverande att få tillhöra och befinna sig i en social och studiepräglad miljö där vänner och studiekamrater oftast fanns i närheten. En del studenter uttryckte det som att det var först på biblioteket som studiero och motivation för studier på allvar infann sig. Det beskrevs som mycket inspirerande att bli sedd och att se andra studenter studera, att finnas i ett sammanhang och vara en del av en stimulerande omgivande atmosfär.

Retreat - *Finns det tillgång till avskärmade miljöer?*

Retreat handlar om möjligheten att få studera i avskärmade, tysta eller lugna miljöer.¹⁵ Utifrån intervjumaterialet blev det tydligt att vissa studenter föredrog att skapa en egen sfär utan alltför många distraktioner. De tysta läsesalarna föredrogs i sammanhanget av några respondenter men var långtifrån ett alternativ för alla som letade efter lugna eller avskärmade miljöer. Flertalet av respondenterna upplevde att det stundtals var svårt att bedriva studier i de mer öppna miljöerna på LNUB eftersom det var högljutt och rörigt. Fler möjligheter till avskärmning och flexibla miljöer önskades därför.

¹⁴ Ibid. s.66.

¹⁵ Ibid. s.68-69.

Timely - *Finns det närhet och tillgång till viktiga resurser?*

Närhet till olika tjänster och access till resurser är viktiga inslag i en lärmiljö.¹⁶ Studenterna vill ha nära till det de behöver för sina studier det vill säga studiekamrater, trådlöst nätverk, litteratur, mat och dryck etcetera. I användarstudierna i Kalmar önskades framför allt längre öppettider för att få ökad tillgång till bibliotekets studieplatser. I fokusgrupperna i Växjö beskrevs bland annat att värdefull tid gick åt till att leta efter studieplatser.

Human Factors - *Sätts människan i centrum i miljön?*

Human Factors är samlingsbegreppet för det som berör utformningen av en arbetsplats.¹⁷ I användarstudierna var aspekter så som tillräckligt stora arbetsbord, bra belysning, ergonomiska arbetsplatser, sköna möbler, flexibla arbetsmiljöer, en vacker utsikt och en behaglig innetemperatur återkommande i beskrivningarna av en optimal studieplats. I samtliga användarundersökningar framkom önskemål om en förbättrad ljudmiljö på LNUB. Svaren i den ortsövergripande webbenkäten påvisade vikten av zoner med olika tillåtna ljudnivåer (samtal, lågmält, tyst).

Resources - *Är de tekniska resurserna tillräckliga?*

I användarstudierna framkom att god tillgång till exempelvis trådlöst nätverk, eluttag, skrivare, scanner var viktiga inslag i en studiemiljö. Önskemål som uppkom var bland annat snabbare stationära datorer och fler grupprum utrustade med TV-skärmar. Även behovet av support när den tekniska utrustningen krånglar och tydlighet i vem som ansvarar nämndes.

Refreshments - *Finns det förtäringmöjligheter vid studieplatserna?*

Studenter väljer stundtals att tillbringa hela dagen på biblioteket. I intervjuerna framkom att det var viktigt att kunna äta och dricka på LNUB eftersom man inte vill riskera att förlora sin studieplats. Tillgång till rikligt med platser för förtäring av mat och dryck i nära anslutning till eller vid studieplatserna bidrar till att göra en miljö attraktiv och innebär färre avbrott i studierna. Samtidigt insåg flertalet att det skulle bli mycket skräpigt och ofräscht om mat tilläts överallt på biblioteket.

Sammanfattning

LNUB innehar en viktig roll i tillhandahållandet av olika studiemiljöer. Det insamlade resultatet i relation till de nio framgångsfaktorerna visar att LNUB är en populär miljö att studera i. Detta bland annat beroende på att biblioteket erbjuder ett varierat utbud av studiemiljöer som stödjer olika lärstilar och studieformer. Utöver det faktiska utbudet av studieplatser är även community, det vill säga den atmosfär som uppstår på LNUB när studiekamrater och vänner möts i en studiemotiverande miljö, en bidragande faktor till att biblioteket används. Faktorer så som tillgång till modern teknisk utrustning, trådlöst nätverk och närhet till lunchrum och/eller serveringar stärker ytterligare bibliotekets position som studiemiljö.

Analysen visar också att det finns behov av förändringar av studiemiljön på LNUB för att bättre kunna stödja olika lärprocesser. Till exempel bör en översyn av ljudmiljön prioriteras, vissa studieplatser kompletteras eller förändras för en mer optimal användning, öppettider ses över och tillgängligheten till olika delar förbättras. Det finns även behov av helt nya miljöer exempelvis datorarbetsplatser för mindre grupper och mer avskärmade studieplatser för endast 1-2 personer. Vissa miljöer behöver även förtydligas och/eller ges bättre förutsättningar för att kunna användas i olika lärandesituationer. Till exempel upplevs studieplatser placerade i öppna miljöer, utan avgränsningsmöjligheter, som svåra att avkoda.

¹⁶ Ibid. s.69.

¹⁷ Ibid. s.70.

Avslutande ord

Inledningsvis lyftes frågorna om *hur* ett bibliotek kan arbeta med studiemiljöfrågor på ett tillfredsställande sätt, och *vad* som kännetecknar en god studiemiljö. Studenternas beskrivningar av en optimal studiemiljö på bibliotek inbegriper en mängd olika aspekter; alltifrån ljudmiljö, teknik, personal, placering av studieplatser, fastighetsfrågor, lokalvård till design av den unika studieplatsen.

Webbenkätfråga: Vad är viktigt för att du både ska trivas och använda dig av UB:s studieplatser?

Ansvar för dessa aspekter faller på olika organisatoriska enheter inom universitetet. En viktig slutsats är därför att utformning och tillhandahållande av studiemiljöer på bibliotek bör ses som ett *gemensamt* pedagogiskt uppdrag och ansvar för lärosätet, snarare än ett specifikt biblioteksuppdrag. Olika former av gränsöverskridande samverkan, och en utpräglad helhetssyn bör därför genomsyra universitetets övergripande arbete med lärmiljöer. Som ett resultat av LNUB:s lokalöversynsarbete kommer en nätverksorganisation etableras för att på ett kraftfullt sätt driva ett fortsatt förändrings- och utvecklingsarbete. Ett gemensamt mål är att kunna erbjuda en variation av välfungerande miljöer som ska främja lärandeprocesser, och på så sätt medverka till att stärka Linnéuniversitetets forskning och utbildning.

De nio framgångsfaktorerna har fungerat mycket bra som ramverk för att hitta struktur och mening i de studier som utförts. Den mångfacetterade bild (se taggmoln) som kännetecknar en optimal studiemiljö på bibliotek visade sig stämma någorlunda väl överens med de framgångsfaktorer som Harrop och Turpin identifierat i sin studie.¹⁸ En ytterligare framgångsfaktor som framkom i lokalöversynen var tillgången till bibliotekspersonal och att få hjälp med informationssökning och informationshantering.

Det huvudsakliga underlaget för resultatet av studien har varit de insamlade studentröster som definierat vad som kännetecknar en god studiemiljö. Det engagemang och den specialistkompetens som kollegor bidragit med under arbetets gång har också varit av betydande vikt. I Harrops och Turpins studie påpekas att en kontinuerlig utveckling av lärmiljön krävs för att den ska uppfylla studenternas behov och förväntningar samt upplevas som attraktiv och modern¹⁹. Att erbjuda en attraktiv kunskapsmiljö i form av ändamålsenliga studiemiljöer vid LNUB är därför ett ständigt aktuellt uppdrag.

¹⁸ Ibid. s.58.

¹⁹ Ibid. s.59.

Litteraturförteckning

Harrop, D., & Turpin, B., A Study Exploring Learners' Informal Learning Space Behaviors, Attitudes, and Preferences, *New Review Of Academic Librarianship*, vol.19, no.1, 2013, pp. 58-77. doi: 10.1080/13614533.2013.740961

Oblinger, D, Leading the Transition from Classroom to Learning Spaces: the Convergence of Technology, Pedagogy and Space can lead to Exciting New Models of Campus Interaction, *Educause Quarterly*, vol. 28, no.1, 2005, pp. 14-18. Citerad i Harrop, D., & Turpin, B., A Study Exploring Learners' Informal Learning Space Behaviors, Attitudes, and Preferences, *New Review Of Academic Librarianship*, vol.19, no.1, 2013, pp. 58-77. doi: 10.1080/13614533.2013.740961

Styrdokument vid LNUB och Linnéuniversitetet

Dnr HL/2009-287. UB:s uppdrag vid Linnéuniversitetet.

Ett UB till stöd för forskning och utbildning. Verksamhetsplan för 2012.

Linnéuniversitetet – en resa in i framtiden. Strategi 2010–2015, pp. 1-16

Konferens

Framtidens universitets- och högskolemiljöer. 15-17:e oktober, 2012. Stockholm.